

İŞÇİLERİN SERBEST DOLAŞIMI AÇISINDAN
AVRUPA SOSYAL ŞARTI VE AVRUPA ORTAK PAZAR ANDLAŞMASININ
BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ

Şükrü YILDIZ (x)

I-ANDLAŞMALARIN GENEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

1- Avrupa Ortak Pazar Antlaşması

Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması altı Avrupa ülkesi arasında 25 Mart 1957'de Roma'da imzalanmış ve 1 Ocak 1958'de yürürlüğe girmiştir⁽¹⁾. Antlaşmanın amacı ekonomik sahada bir Avrupa birliği meydana getirmek olup siyasi birlik antlaşmasının nihai amacını oluşturmaktadır.

Ortak Pazar'ın altı üye devletle devamının düşünülmediği, gayenin bütün Avrupa ülkelerini bir birlik halinde toplamak, onların iktisadi ve sosyal yönden gelişmesini sağlamak, Avrupa milletlerinin yaşama ve çalışma şartlarını düzeltmek, Avrupa'daki gelişmiş, az gelişmiş bölgeler arasındaki eşitsizliği azaltmak ve iktisadi bütünleşme ile sulh ve hürriyeti korumak olduğu Ortak Pazar Antlaşmasının başlangıç maddesinde benimsenmekte ve bu amaçları benimseyen bütün Avrupa devletleri topluluğa katılmaya davet edilmektedir.

Antlaşma başlangıç maddesi dışında altı bölüm ve 248 maddeden meydana gelmiştir. Ayrıca 1.1.1970 yılından itibaren Ortak Pazar Antlaşmasının bütün hükümleri uygulanmaya başlamıştır⁽²⁾.

(x)A.Ü.İ.İ.B.F.Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Arş.Gör.

(1) Antlaşmanın türkçe metni için, Nomer/Eskiyurt, Avrupa sözleşmeleri, cİ. İstanbul 1975, sh. 500 vd. yararlanılmıştır.

(2) Reisoğlu, sh. 3; Blomeyer sh. 304.

Birinci bölümde, andlaşmaya hakim olan genel prensipleri "İlkeler" başlığı altında düzenlenmiş ve birbirinden farklı konulara temas edilerek andlaşmanın diğer bölümlerinin adeta planı verilmiştir.

Topluluğun amacına ulaşması için öngörülen başlıca faaliyet ve tedbirler şunlardır:

a- Üye devletler arasında her türlü gümrükler ve kayıtlar kaldırılacaktır. Üçüncü devletlere karşı topluluk ortak bir gümrük ve ticaret politikası güdecektir.

b- Tarım ve ulaştırma alanlarında topluluğun ortak politikası olacak.

c- Üyeler iktisadi politikalarında iş birliğini gerçekleştirecekler.

d- Üye devletler arasında, işçi dolaşımı, yerleşme, hizmet, sermaye hareketleri serbest olacak, üye devlet vatandaşları farklı muameleye tabi tutulmayacak, serbest rekabet esasları uygulanacak, bu konudaki her türlü kısıtlamalar kaldırılacaktır.

e- Topluluğun gayesini gerçekleştirmek için bir sosyal fon ve Avrupa Yatırım Bankası kurulacaktır.

f- Topluluğun amacını gerektirdiği ölçüde üye devletlerin hukuk mevzuatları diğerlerine yaklaştırılacaktır⁽³⁾.

(3) Hukuki uyum hususunda, 1984 yılına kadar AET sözleşmesinde 16 konuda yetki varken; ATS hukuki uyumu genişleterek bu konudaki yetkiye üç temel daha ilave yapmıştır.

İkinci bölüm, topluluğun temeller başlığını taşır. Bu bölümde ilk olarak malların üye devlet topraklarında serbestçe dolaşması ikinci ayırimda kişi hizmet ve sermayenin serbestçe hareketi düzenlenmiştir. Andlaşmanın 48-66 maddeleri arasında yer alan bu kısım dört başlık altında incelenmiştir.

- a- İşçilerin serbest hareketi,
- b- Yerleşme hakkı,
- c- Hizmetlerin serbest hareketi,
- d- Sermayenin serbest hareketi.

Böylece malların herhangi bir sınırlamaya tabi olmadan tedavül edebileceği bir ortak pazarda, iş, işçi, hizmet ve sermaye hareketlerindeki kısıtlamaların kaldırılması ve üye devletlerde tam bir serbestliğin sağlanması zorunlu görülmüştür⁽⁴⁾.

Üçüncü bölüm, ortaklığın politikasını oluşturan düzenlemeleri içerir. Dördüncü bölümde deniz aşırı yurt ve bölgelerin ortaklığı, beşinci bölümde, topluluğun kurumları⁽⁵⁾, altıncı bölümde, genel ve son hükümler yer almaktadır.

Bu bölümde Avrupa devletlerinin topluluğa üye olarak katılma imkanları ele alınmıştır. Andlaşmanın 237. maddesine göre her Avrupa devleti topluluğun üyesi olma isteğinde bulunabilir. Başvurma Konsey'e yapılır, Konsey komisyonun görüşünü aldıktan sonra kararını oy birliği ile alır. Andlaşmanın imzalandığı tarihten günümüze kadar topluluğa altı Avrupa devleti daha üye olarak katılmıştır. Topluluk üyesi devlet sayısı onikiyi bulmuştur.

(5) Topluluk kurumları hakkında geniş bilgi için bak. Reisoğlu, sh.12 vd; Keskin Ortak Pazarı ve Türkiye, sh.46 vd.

Topluluğa girmek isteyen devletin ülkesinin en azından bir kısmının Avrupa'da bulunması gereklidir. Politik yönden ise Avrupa devleti ile, Avrupa'nın örf ve adetlerine kültürüne, hür ve insan haklarına saygılı demokratik bir toplum düzeni bulunan devletler kastedilmektedir⁽⁶⁾.

Topluluğa kabul edilen Avrupa devleti bir geçiş devresi varsa bunun sonunda kurucu üyelerle tamamen eşit duruma giren, Avrupa dışındaki bir devlet bütün diğer şartlara haiz olsa dahi topluluk üyesi olamaz⁽⁷⁾.

Görüldüğü gibi Andlaşmanın hem kapsamı hem de amacı çok değişik ve geniş olup değişik konularda düzenlemeler getirmektedir. Topluluğun ana hedeflerinden bir tanesi ortak bir pazarın oluşturulması; diğeri ise üye devletlerin ekonomik politikalarının koordine edilmesidir.

Bu konuda son olarak, 28 Şubat 1986'da imzalanan ve 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe giren "Avrupa Tek Senedi"nden de bahsetmek gerekir. Bu andlaşmayla Roma andlaşmasına, özellikle tek pazarı içeren konularda değişiklikler ve ilaveler yapılmıştır. Ayrıca Avrupa Tek Senedi (ATS) 1 Temmuz 1987'den bu yana açık hedef olarak "Avrupa Birliği"ni göstermektedir. (ATS m.1)⁽⁸⁾.

Sözleşme ile "Tek Pazar"ın gerçekleşmesi için özellikle bunun için gerekli bütün yönergelerin çıkarılması bakımından -AET- Sözleşmesinde bir süre (31 Aralık 1992, ATS, m. 84) getirerek hukuki uyumu hızlandırmak istemiştir.

(6) Reisoğlu, sh. 12

(7) Yüksel, sh. 59; Reisoğlu, sh. 12; Çelikel sh. 2

(8) Schwatz, Hukuki Uyum Semineri, sh. 25; Sosyal yönleri ile Avrupa, sh. 21, Blomeyer, sh. 304.

Zorunlu uyumu kolaylaştırmak amacıyla, Konsey Tek Pazar'a ilişkin yönergeleri geçmişte olduğu gibi (m. 57/2, 100) oy birliği ile değil vasıflı oy çokluğu ile çıkaracaktır. (m 57/2 yeni mle 3; m. 100 a/3). Ancak Tek Pazar alanında da m.100 a f/2 uyarınca, vergiler ve geniş ölçüde vatandaşların Avrupa'sı konularında oy birliği şartı devam etmektedir (9).

Avrupa Tek Senedi, AET- sözleşmesinin hukuki uyuma tanıdığı merkezi rolü genişletmekte ve açıklığa kavuşturmaktadır. Böylece topluluğun birçok hedef ve görevini, uyumlaştırmayı abuklaştırmaya, kolaylaştırmaya ve demokratik bir düzenlemeye kavuşturmakla daha da netleştirmektedir. AET- Sözleşmesine ATS m. 13 ile eklenen m. 8a salt tek pazar benzeri koşulları değil, bizzat tek pazarın gerçekleşmesini istemektedir. Bu i sınırların olmadığı, içinde malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin bu andlaşmanın hükümlerine göre serbest dolaşımın sağlandığı alan olarak tanımlanmaktadır (10). Getirilen açıklık da şudur: Serbest dolaşıma bundan böyle açıkça, Topluluk içinde oturan bütün kişiler için ye ülkeler arasında bütün sınırların (kontrol) ortadan kaldırılması da dahildir.

Senede dayanarak AET- Sözleşmesi aşağıdaki alanları açıkça hukuki uyumun konusu olarak belirlemektedir. Tek pazar (m8a, 100a), mesleki eğitim ve mesleklere girişte dahil olmak üzere mesleklere ilişkin düzenlemeler (m 57 f.2 Cümle 2) vergiler, işci hak ve çıkarları, sağlık, güvenlik evre korunması, tüketicinin korunması (m. 100 a) araştırma ve teknolojik gelişme (m. 130 f.2) gibi konularla beraber konumuz bakımından önemli olan (m. 1181a) ile de

(9) Schmer, Hukuki Uyum, sh. 32.

(10) Schwarz, Hukuki Uyum, sh. 31.

Üyeler, işçi sağlığı ve güvenliği ile çalışma ortamlarının iyileştirilmesine çalışacaklar; Konsey bu konuda üyelerdeki mevcut teknik düzenlemeleri de dikkate alarak, orta ve küçük boy işletmelere de zarar vermemek kaydıyla yönerge hazırlayabileceklerdir. Ancak anlaşmaya uygun olduğu sürece üyeler, daha ağır tedbir ve çalışma şartları uygulayabileceklerdir.

AET anlaşmasına senetle getirilen 118b hükmü ile ise, işçi-işveren-hükümet diyoloğunun isteğe bağlı olarak, Avrupa düzeyinde komisyonca ele alınabilmesine imkan tanımıştır.

2- Avrupa Sosyal Şartı

Avrupa Konseyi, Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO)nün hazırladığı 1952 tarih ve 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Enaz Normlarına ilişkin Anlaşmaya paralel olarak, aynı konuyu sadece Avrupa devletleri açısından ve bu devletlerin ekonomik ve sosyal gelişme düzeylerine daha iyi uydurulmuş ve daha yüksek normları taşıyan bir anlaşma getirmiştir⁽¹¹⁾.

Avrupa Sosyal Şartı denilen bu anlaşma 1961 yılının Ekim ayında Avrupa Sosyal Güvenlik Yasası olarak Avrupa Konseyi üyesi devletler tarafından imzalanmıştır.

Anlaşma bir başlangıç hükmü ve müstakil 5 bölüm ile buna dahil bir ekten müteşekkildir.

Başlangıç bölümünde anlaşmanın amacı ve hedefi şu şekilde ortaya konmuştur:

(11) Tunçomağ Birinci Avrupa Hukuku Haftası, sh. 119

"Bu şartı imzalayan Avrupa Konseyi Üyesi Hükümetler; Avrupa Konsey'inin hedefinin kendilerinin ortak mirası olan ideal ve prensiplerin gerçekleştirilmesi ve korunması gayesiyle üyeleri arasında daha güçlü birliğin sağlanması ve özellikle insan hakları ve temel özgürlüklerin gerçekleştirilmesi ve idame ettirilmesi suretiyle sosyal ve ekonomik gelişmenin sağlanması olduğunu göz önüne alarak;

Avrupa Konseyi Üyesi devletlerin, 4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanmış olan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Avrupa Sözleşmesiyle 20 Mart 1952 tarihinde Paris'te imzalanan ek protokolde halklarına bu belgelerde belirtilen kişisel ve siyasal hak ve özgürlükleri sağlamayı kabul ettiklerini göz önünde bulundurarak;

Hiçbir ırk, renk, cinsiyet, din, siyasal görüş, ulusal soy veya sosyal köken ayırımı gözetmeksizin sosyal haklardan yararlanma hakkının sağlanması gerektiğini göz önüne alarak;

Uygun kuruluş ve faaliyetlerle kent ve kırsal nüfusun yaşam düzeyini geliştirmek ve sosyal refahı yükseltmek için her türlü ortak çabada bulunmaya kararlı olarak;

Aşağıdaki hükümlerde mutabık kalmışlardır,"

Birinci bölüm, akit taraf devletlerin ulaşmayı hedef kabul ettikleri hak ve ilkeleri madde numarası vermeden 19 ilke de saymıştır.

İkinci bölümde, 1. bölümde sayılan ilke ve haklar; 19 madde de ve maddelerin altında müstakil olarak numara almış 68 fıkra hükmü ile daha detaylı bir şekilde açıklanmış ve bağlı kalınması gereken yükümlülükler gösterilmiştir.

Üçüncü bölümde akit tarafların taahhütlü (m. 20 altında ve 5 fıkra içinde) gösterilmiştir. Dördüncü bölüm (m. 21-29) arasında düzenlenmiş olup kabul edilmiş hükümlere ilişkin raporları ele almış. Beşinci bölüm savaş ve olağanüstü hallerde yükümlülük altına girilen konulardan kaçınma şartlarını göstermiş (m. 30) ve çeşitli hükümleri kısıtlamaları (m. 31) , iç hukuk ile uluslararası andlaşmalardan doğan ilişkileri (m. 32) toplu sözleşme yolu ile yapılan uygulamaları (m. 23), ülkede uygulanmayı (m. 34), imza, onay ve yürürlüğe girmeyi (m. 35), tadilleri (m. 36) feshi (m 37) ve ekin, şartın ayrılmaz bir parçası olduğunu (m. 38) düzenlemiştir.

Şartın ekinde ise, şartın bazı madde ve noktalarının açıklaması yapılmıştır. Yorum şekli gösterilmiştir.

Başlangıç bölümü incelendiğinde, Sosyal Şartın amaç olarak, İnsan hakları ve temel hak ve özgürlüklerinin sosyal boyutunun Avrupa halkı için tamamlanmasını istediği ortaya çıkmaktadır.

"Avrupa Koseyi Üyesi devletlerin, 4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanmış olan İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Avrupa Sözleşmesiyle 20 Mart 1952 tarihinde Paris'te imzalanan ek protokolde halklarına bu belgelerde belirtilen kişisel ve siyasal hak ve özgürlükleri sağlamayı kabul ettikleri..."

Görüldüğü gibi 1950 tarihli andlaşma ve 1952 tarihli ek protokolle insan hak ve özgürlüklerinin siyasal boyutunun Avrupa halkları için gerçekleştirildiği, ancak insan temel hak ve özgürlüklerinin siyasal hak ve özgürlüklerden daha kapsamlı olduğu tam anlamı ile gerçekleştirilmenin

sağlanması için sosyal ve ekonomik gelişmenin sağlanması gerektiği; bunun için sosyal haklardan yararlanma hakkının sağlanması ve sosyal refahın artırılması için çabada bulunmayı hedeflemiş ve amaç olarak kendine seçmiştir.

Böylece hiçbir ırk, renk, cinsiyet, din, siyasal görüş, ulusal soy veya sosyal köken ayrımı gözetmeksizin sosyal hakların sağlanması gerektiği kabul edilerek herkese insan haysiyetine yakışır asgari bir hayat düzeyi sağlamayı hedef almıştır.

Birinci bölümde şu hususlar hak ve ilke olarak getirilmiştir: Herkese çalışma imkanının sağlanması (m. 1), tüm çalışanlara adil çalışma koşulları verilmesi (m. 2), güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarının sağlanması (m. 3), insanca yaşayabilmeyi mümkün kılan adil bir ücret hakkı (m. 4) sendika kurma ve katılma özgürlüğü (m. 5), grev ve lokavt hakkı (m. 6), özel konuma sahip olup korunması gereken çocuk ve gençler ile çalışan kadınların korunması (m. 7-8) uygun meslek seçimi ve mesleki eğitim imkanları (m. 9-10) herkesin ulaşılabilir en yüksek sağlık hizmetlerinden yararlanma imkanı (m. 11), tüm çalışanlar ve geçimini temin ettikleri için sosyal güvenlik hakkının tanınması (m. 12), yeterli kaynaktan yoksun herkesin sosyal ve sağlık yardımı hakkına sahip olma hakkı (m. 13), sosyal refah hizmetinden yararlanma (m. 14), özürlülerin korunması (m. 15), ailenin tam gelişmesini sağlamak için ekonomik sosyal ve yasal olarak korunması (m. 16), ana ve çocuğun korunması (m. 17), inandırıcı ekonomik ve sosyal nedenler saklı kalmak şartı ile bir akit devlet vatandaşının, diğer akit devlet ülkesinde o ülke vatandaşları ile eşit şartlarda ücret getirici bir işte çalışma hakkı (m. 18), göçmen işçi ve ailelerinin diğer akit ülkelerde korunma ve yardım hakkı (m. 19), şeklinde hükümler getirilmiştir.

Böylece Avrupa Konseyi, Avrupa halklarının Temel hak ve özgürlüklerinin sağlanması yönünde, sosyal boyutun çok geniş ve şumulü bir çerçevesini (ASŞ) ile çizerek insan hakları konusunda büyük ve önemli bir adım atmıştır.

Sosyal haklar içinde göze çarpan en önemli yenilik, akit Ülke vatandaşlarının diğer akit Ülkelerde o Ülke vatandaşları ile eşit haklara sahip olarak ücret getirici bir işte çalışma hakkını sosyal hak olarak bir işte (m. 18), kabul etmesidir.

Ancak, akit taraflardan herbiri II. Bölümün 1, 5, 6, 12, 13, 16 ve 19. maddelerinden en az beşiyle kendini bağlı sayması, ayrıca bu maddelere ek olarak kendisini bağlı saydığı madde sayısı 10'dan veya numaralanmış fıkra sayısı 45'den aşağı olmamak koşuluyla bu şartın II. bölümünde yer alan maddelerden veya numaralanmış fıkralardan seçtiği kadarıyla kendini bağlı saymayı taahhüt eder.

Sosyal Şart'a ek'in 1. maddesi de; Sosyal Şart'ın korunan kimseler bakımından kapsamını belirtmiştir. Buna göre; bir akit tarafın ülkesinde yasal olarak oturan veya sürekli olarak çalışan öteki akit tarafın uyrukları olmaları durumunda yabancıları da kapsar. Bu yorum, akit taraflardan herhangi biri tarafından aynı kolaylıkların başka kimselere uygulanmasını engellemez.

Bu konuda ayrıca şunu da belirtmek gerekir: Avrupa Topluluğu'nun bir referans kuruluşu olarak gördüğü Avrupa Konseyi'nin bu anlaşma ile, Avrupa Topluluğu bakımından da Sosyal Güvenlik konusunun çevresi geniş olarak belirlenmiş olmaktadır⁽¹²⁾.

Aslında andlaşmanın incelenmesinde de görülebileceği gibi, sosyal şartın hükümlerine uyması o ilkeleri gerçekleştirmeyi kendine hedef seçmek ve sosyal hayat şartlarının yükseltmesini sağlamak her akit taraf devlet için bir mükellefiyettir. Yani her akit taraf Anayasası ve diğer mevzuat hükümleri ile ülkesindeki insanlar arasında hiçbir ayırım yapmaksızın bu şartların sağlanmasını kendine politika edinecektir.

Öyse AET andlaşmasında, ilk amaç ekonomik bütünleşmenin gerçekleştirilmesidir. Bu sebeple hukuki uyumlaştırma, malların, hizmetlerin, sermayenin ve işçilerin serbest dolaşımında, ücret, istihdam ve diğer çalışma şartları bakımından, vatandaş yabancı ayırımına dayanan her türlü farklı uygulamaya yasak getirmiş ve eşitliği öngörmüştür. (m. 48).

II. ANDLAŞMALARIN TÜRKİYE AÇISINDAN ÖNEMİ

1- Roma Andlaşması

Türkiye, Roma andlaşmasınının 237. maddesindeki "her Avrupa'lı devlet topluluğa üye olmak için müracat edebilir" hükmüne dayanarak ⁽¹³⁾ 31.7.1954 tarihinde üyelik başvurusunda bulunmuş ve Türkiye ile Topluluk arasında 12.9.1963 yılında Ankara andlaşması imzalanarak 14.12.1964 yılında yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'nin ortaklığa katılma amacı, ortaklık andlaşmasınının 2. maddesinde açıklanmıştır. Buna göre "amaç Türkiye ekonomisini hızlandırılmış kalkınma ve Türk halkının çalıştırılma ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlamak için taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin dengeli ve sürekli olarak güçlendirmektir." 3. maddede üyeliğin üç devrede gerçekleştirilmesini kabul etmiştir.

- a- Hazırlık dönemi (5 yıl)
- b- Geçiş dönemi (12 yıl)
- c- Son dönem

23.11.1970 yılında imzalanan Katma ve Mali protokol ile de Ankara Andlaşmasında öngörülen hazırlık dönemi bitmiş ve geçiş dönemi başlamıştır. Türkiye 12 yıllık geçiş dönemini de tamamlayıp son dönemde bulunmaktadır.

(13) Çelikel, sh. 2; Ancak ortaklık andlaşması AET andlaşmasınının 238. maddesine göre akdedilmiştir. Reisoğlu, sh.

Bu sebeple Topluluğa tam üyelik için başvurmuş fakat bu başvurunun en azından 1992 yılına kadar kabul edilmeyeceği belirtilmiştir.

Türkiye ile Topluluk arasındaki ortaklık anlaşmasının ve Katma Protokollerin işçilerin serbest dolaşımına getirdiği düzenlemelerin incelenmesi gerekir.

Ankara anlaşmasının 12 ile 19. maddeleri serbest dolaşım ile ilgili hükümler getirmiştir. 12. maddeye göre; Türkiye ile Topluluk arasında işçilerin serbest dolaşımının kademeli şekilde gerçekleştirebilmek için, Topluluğu kuran anlaşmanın 48, 49 ve 50. maddelerinden esinlenmekte anlaşmışlardır. Ankara anlaşmasında bu hükümde de görüldüğü gibi işçilerin serbest dolaşımı ile ilgili konularda Roma anlaşmasının bu konu ile ilgili (m. 51 hariç) hükümlerine atıf yapılmakla yetinilmiş ve görüşmek üzere bu konu üzerinde fazla durulmamıştır⁽¹⁴⁾.

Serbest dolaşım ile ilgili ayrıntıların ve çıkabilecek sorunların hazırlık döneminde ele alınması gerekirken bu dönemde herhangi bir gelişme olmamıştır.

Katma Protokolde işçilerin serbest dolaşımı ile ilgili hükümler 36-40 maddelerinde yer almaktadır. 36. maddeye göre Türkiye ve Topluluk üyesi ülkeler arasında işçilerin serbest dolaşımı, ortaklık anlaşmasının (Ankara anlaşmasının) 12. maddesinde yer alan ilkelere uygun şekilde bu anlaşmanın yürürlüğe girişinden sonraki onikinci yılın sonu ile yirmiikinci yılın sonu arasında kademeli biçimde gerçekleştirilecektir. Bu dönem 1 Aralık 1976 ile 1 Aralık 1986 tarihleri arasındaki dönem olmaktadır.

(14) Aydınoglu, İ.H ; sh. 78.

Aynı maddenin 2 fıkrası ise, serbest dolaşımın uygulanma yöntemlerinin saptanmasıyla görevli organı belirlemektedir. Buna göre serbest dolaşımın uygulanma yöntemlerini "Ortaklık Konseyi" belirleyecektir.

Bu protokole göre de; 36. maddenin 1. fıkrasında işçilerin serbest dolaşım hakkının "özü" belirlenmiş hakkın içeriğinin Roma Andlaşmasından esinlenerek doldurulması ve hakkın edimli biçimde uygulanmaya konulması görevi Ortaklık Konseyi'ne bırakılmıştır (15).

36/1. maddede özü belirlenen "çıplak hak" yalnızca Türk işçilerinin tek taraflı olarak yararlanacağı bir hak değildir. Bu hak aynı zamanda Topluluğa üye devletlerin işçilerine de tanınmıştır. Bu işçiler de Türkiye'de serbest dolaşım hakkında yararlanabileceklerdir.

Ortaklık Konseyi 36/2 fıkra uyarınca 20 Aralık 1976 tarih ve 2/76 sayılı kararı ile 1 Aralık 1976 tarihinde başlayacak ve 4 yıl sürecek şekilde işçilerin serbest dolaşımı ile ilgili esasları belirlemişse de bu esaslar uygulanmamıştır (16).

Katma Protokol'de işçilerle ilgili ayrıca şu hükümler yer almaktadır: Türk işçilerine vatandaşlıktan dolayı bir ayırım yapılmayacağı (m. 37) serbest dolaşım sağlanıncaya kadar bu konuda ortaya çıkabilecek problemlerin konsey tarafından inceleneceği ve Türk uyruklu işçilerin AT ülkelerinde çalışmalarını kolaylaştıracak tedbirlerin alınması için üye ülkelerde tavsiyelerde bulunabileceği (m. 38), AT üyesi ülkelerde çalışan Türk işçilerinin sosyal güvenliklerinin sağlanacağı ve bu amaçla farklı ülkelerde geçen hizmet sürelerinin birleştirilebileceği

(15) Günüşür, sh. 67.

(16) Kararla ilgili ayrıntılı açıklamalar için bak. Günüşür sh. 67 vd.

(m. 39) kabul edilmiştir. Ancak getirilen bu düzenlemeler Türk işçileri bakımından yeni hak ve imkanlar değildir. Protokol Türkiye'nin bilhassa AT üyesi ülkelerle yaptığı ikili anlaşmalarla işçilerine sağladığı hakları daha dar bir kapsamla ele almış olduğu için serbest dolaşım konusunda bir ilerleme sağlamış olduğunu söylemek mümkün değildir⁽¹⁷⁾.

Buna rağmen protokolle sağlanan hakların da işletilmediği görülmektedir. Çünkü AET ülkeleri Türk işçilerinin serbest dolaşımı konusunda en geç 1 Aralık 1986 tarihinde kapılarını açmak için kesin taahhütte bulunmuşlardır. Bu kesin taahhüt karşısında "serbest dolaşımın gecikmesi" ancak Türk Hükümetinin hakkından vazgeçmesi ile mümkün olabilecekti, AET ülkelerinin tamamı 1980 yılından başlayarak Türk vatandaşlarına vize uygulamasına geçmişlerdir⁽¹⁸⁾ ve taahhütlerini ihlal ederek Topluluk hukukunun üstünlüğü ilkesini de zedelemişlerdir⁽¹⁹⁾.

2- Avrupa Sosyal Şartı

Türkiye Avrupa Konseyi ülkesi olarak Avrupa Sosyal Şartı'nı 1964 yılında imzalamıştır. Ancak bu anlaşmaya katılması 14 Ekim 1989 tarihinde olmuştur⁽²⁰⁾.

Bu anlaşmanın Türkiye'de yürürlüğe girmesi ile, çalışanlar, korunmaya muhtaçlar ve genel olarak bütün insanlar için geniş kapsamlı olan bir sosyal haklar manzumesinin sağlanmaya çalışılacağı devlet tarafından taahhüt edilmiştir. Gerçi sosyal haklar konusunda iç hukukta- Sosyal Şartın kabul ettiği çerçevede olması- önemli birçok düzenleme olmasına rağmen bu düzenlemeler insan haklarının

(17) Yüksel, sh. 109,110; Aydınlioğlu, sh. 80.

(18) Serbest Dolaşım ve Vize Sorunu, sh. 27; Son Gelişmeler Karşısında Hukuki Açılan Vize Sorunu, sh. 15

(19) Kabaaliçli, Hukuki Uyum Semineri Tartışmalar, sh. 36

sosyal boyutunu tam olarak sağlamadığı AET ülkeleri tarafından ileri sürülmekteydi.

Oysa ASŞ'nin AT yeri ve önemi çok büyüktür. Şöyle ki; Avrupa Tek Pazarı'nın ekonomik ve sosyal alanlar arasındaki bağlantıların kurulması ile başarılı olacağı bunun içinde Avrupa Sosyal alanının oluşturulmasına çalışılması gerektiği belirtilmektedir. Böylece tek Pazar'ın kurulması ile çalışanların haksız rekabete uğramalı önlenmiş olacaktır.

Ayrıca, Avrupa Sosyal Alanı karşısında hükümet-işçi-işveren diyalogunun gelişmesi, sosyal ve ekonomik politikanın karşılıklı bağımlı olması, istihdamın artırılması, çalışma hayatının kaliteli hale getirilmesi sosyal güvenlik ve koruma sistemlerinin geleceğine ilişkin engellerin kaldırılması gibi konular üzerinde durulmaktadır.

Böylece Topluluk vatandaşlarının temel sosyal haklardan ancak, cinsiyetlerine, ırklarına, dillerine, milliyetlerine, dinlerine, siyasi fikirlerine ve diğer farklı durumlara bakılmaksızın bireylerin eşit sosyal statüye sahip olmaları⁽²¹⁾ özgür ve demokrat bir toplumda elde edilebilir. Kadınlar ile erkeklerin potansiyellerini ancak böyle bir toplumda tam olarak geliştirebilmeleri mümkündür. Ayrıca toplumun siyasi, ekonomik ve sosyal kültürel örgütlerine katılmaları sağlanabilir, görüşüAT üyesi ülkelerce ileri sürülmektedir. Bunun ise ancak Topluluk üye ülkelerin iç mevzuatlarının bu düzenlemeleri yapması ile mümkündür. Sosyal Şart'ın hükümleri bu çerçevede değerlendirildiğinde önemi ortaya çıkmaktadır.

(21) Avrupa'nın Sosyal Boyutu; sh. 135.

Bundan başka Avrupa'lı Sendikalar, Yatırımların, topluluğun Güney Avrupa ülkelerine kaymasını önleyebilmek için bu ülkedeki sendikaları destekleyip, Ücretlerin ve çalışma standartlarının yükselmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca sendikalar Tek Pazar için sosyal alanın yaratılmasında, çalışanların "sosyal damping" riskine karşı korunarak daha iyi bir yaşam koşulunun temini için Avrupa düzeyinde bir standarda gidilerek sosyal yasaların çıkarılmasını istemektedirler. Bu yasalar için sıfırdan başlanılmayacağını, (İLD) sözleşmelerinin ve Avrupa Sosyal Şart hükümlerinin temel kaynak olarak alınabileceğini savunmaktadırlar⁽²²⁾.

Avrupalı işadamları ise "Avrupa Sosyal Alanı"nın genel bir kavram olarak ele alıp şu özelliklerin sağlanmasını aramaktadırlar:

İstihdam, Temel ve mesleki ileri eğitim, sosyal güvenlik, meslek hastalıkları ve kazaların önlenmesi, mesleki sağlık, teşkilatlanma hakkı ve işçi işveren arasında toplu sözleşmenin sağlanması, olarak belirlemektedirler.

Ayrıca sanayiciler, sendikacıların endişelerine karşı şu açıklamayı yapmaktadırlar:

Sermaye, yatırım ve ticari faaliyetlerin sosyal koşulların daha ucuz ve kolay olduğu alanlara kaydırılarak zengin ülkelerde işsizliğe sebep olması endişesi yersizdir. Yoksul hükümetlerin bu sonucu temin amacıyla kısıtlamalar listesine, sosyal standartları ve çalışma şartları ile garantileri almaları ise son derece zordur. Çünkü (İLD) sözleşmeleri ve (ASS) Avrupa Sosyal Şart'ı ve diğer belgeler bu hareket serbestliğine imkan vermez⁽²³⁾.

(22) Avrupa'nın Sosyal Boyutu; sh. 137.

Yukarıda da görüldüğü gibi "Avrupa Sosyal Şartı"nın hem Topluluk üyesi hükümetleri hem de işçi ve işverenleri için büyük bir yeri ve önemi olduğu ortadadır.

Türkiye'nin bu andlaşmayı kabul etmesi ve iç hukunda uygulamaya sokması ile tam üyelik için daha rahat adım atıp, AT üyesi ülkeler tarafından ileri sürülen sosyal şartların eksikliği gerekçesi bir ölçüde kaldırılmış olacaktır.

Şart'ın Türkiye açısından getirdiği bir yenilik de serbest dolaşım konusundadır. Ancak ileride de açıklanacağı gibi bu hükümlerle Türk işçilerine doğrudan doğruya bir serbest dolaşım hakkı sağlanabileceği kanaatinde değilim. Sosyal Şart'ın serbest dolaşım konusundaki bu hükmü uygulama alanı bilhassa Türkiye için sınırlı hatta hiç olmayan bir kalıptan ibarettir.

III- İKİ ANDLAŞMANIN SERBEST DOLAŞIM KONUSUNDA GETİRDİĞİ DÜZENLEMELER

1- Roma Andlaşması

İşçilerin serbest dolaşımı, esas itibariyle Roma Andlaşmasının "Topluluğun Temelleri" adı taşıyan ikinci kısmında ve 48-51. maddelerinde düzenlenmiştir. Belli bir ücret karşılığı iş yapan kişilere tanınan⁽²⁴⁾ serbest dolaşım hakkı, Roma Andlaşmasında öngörülen temel özgürlüklerden birisidir⁽²⁵⁾ ve bu engel geçiş döneminin sonuna kadar temin edilecektir. (m. 48) hükmü ile bir zaman sınırı getirilmiştir.

Serbest dolaşımın amacını (m. 48/2) şu şekilde açıklamıştır. "... İstihdam, ücret ve diğer çalışma şartları bakımından üye devletlere mensup işçiler arasında uyrukluğa dayalı her türlü farklı muamelelerin kaldırılmasıdır." Böylece işçilerin topluluk üyesi ülkelerden istediklerinde iş arama, çalışma ve ikamet etme imkanı tanımaktadır.

Roma Andlaşması, serbest dolaşım ile ilgili ana ilkeleri belirleyip, uygulanması ile ilgili diğer düzenleme ve çalışmaların yapılmasını konsey ve komisyona bırakmıştır.

(24) Ücretli işçi kavramının belirlenmesinde, TAD'nın "Unger Davası" ile ilgili verdiği bir kararda, üye devletlerin kendi iş mevzuatlarının değil topluluk hukukunun dikkate alınacağını kabul etmiştir. ITAD Kararları Dergisi, 1964, sh. 351 vd; Baydarol, C. sh.21

(25) Günöğür, sh. 58; Ekman, sh. 375

İşçilerin serbest dolaşımlarının fiilen sağlanması daha sonra konsey tarafından çıkarılan tüzük ve direktiflerle mümkün olmuştur. Bu şekilde serbest dolaşım ile ilgili anlaşma maddeleri, tüzük ve yönergeler üye devletlerde doğrudan uygulanabilir nitelikte hükümler olup, hiçbir üye devlet serbest dolaşım hakkını kısıtlayıcı düzenlemeler yapamaz⁽²⁶⁾.

Roma Andlaşmasınının 48. maddesi serbest dolaşım hakkının kapsamını şu dört hakkı kapsayacak şekilde belirlemiştir.

- a- Açık işlere başvurmak,
- b- Bu amaçla üye devletler ülkesinde özgür biçimde yer değiştirmek,
- c- İşin yapılması amacıyla, ulusal işçilerin çalışmasını düzenleyen yasa, tüzük ve yönetmelik hükümlerine uygun olarak o ülkede ikamet etmek.
- d- İşin sona ermesinden ya da emekli olduktan sonra da istenirse işin yapıldığı ülkede oturmak.

Andlaşmanının 49. maddesine göre, 48. maddede kapsamı belirlenen serbest dolaşımın uygulama yöntemlerini, Konsey Komisyonu'nun önerisi üzerine, 'Ekonomik ve Sosyal Komite' ye de danışarak Tüzük veya yönergelerle AT'de işçilerin serbest dolaşımınının gerçekleşmesini sağlayacaktır. Bu konuyu için çıkarılacak tüzük ve yönergelerde şu hususlar göz önüne alınacaktır.

- a- Ulusal çalışma birimleri arasında sıkı bir iş birliği sağlamak,
- b- Ulusal mevzuattan ya da üye devletler arasında daha önceden yapılmış olan uluslararası anlaşmalardan doğan ve yürürlükte kalması işçilerin

- hareket özgürlüğünü kısıtlayan idari işlem ve uygulamaları kaldırmak,
- c- Uygun işlere girebilmek için öngörülen bekleme sürelerini belli bir plan çerçevesinde aşamalı şekilde kaldırmak,
- d- Ulusal mevzuattan ya da üye devletler arasında daha önceden yapılmış olan uluslararası anlaşmalardan doğan ve bir işin özgür şekilde seçimi için üye devletler işçilerine, ulusal işçilere oranla daha kısıtlayıcı olan uygulamaları giderek kaldırmak,
- e- İş arz ve taleplerini karşı karşıya getirerek, bu şekilde çeşitli bölgeler ve ekonomilerdeki yaşam ve istihdan düzeyi bakımından ortaya çıkabilecek tehlikeleri ortadan kaldırmak ve sosyal dengeyi yeniden kurmak için gerekli önlemleri almak⁽²⁷⁾.

Böylece Konsey'in davranışlarının çerçevesi çizilmiş, bu çerçevenin Konseyin üye devletlere yönelteceği direktif ve tüzüklerle doldurulması kararlaştırılmıştır⁽²⁸⁾.

Roma Andlaşması'nın 50. maddesi ortak bir program çerçevesinde genç işçi değişimini teşvik etmektedir. Üye ülkeler karşılıklı olarak genç işçilere ülkelerinde geçici olarak iş verecekler ve böylece toplu ve birbirleriyle uyumlu bir mesleki eğitim politikası uygulamış olacaktırlar.

(27) İş arz ve taleplerini karşı karşıya getirmek amacıyla üye devletlerden bağımsız bir topluluk kurumu oluşturulmuştur. "İş Arz ve Talepleri Eşgüdümü Avrupa Bürosu" adıyla kurulan bu Ünite "e" paragrafında öngörülen görevleri üstelenmiştir. (Günüçur, sh. 60)

(28) Doğan, sh. 53.

İşçilerin üye devletler içinde serbestçe dolaşımını sağlayabilmek için onların sosyal güvenliklerinin de sağlanması gereğinden hareketle Roma Andlaşması'nın 51. m. Konsey, Komisyonu'nun önerisi üzerine işçilerin sosyal güvenlikleri ile ilgili tedbirleri alma görevi vermiştir.

Ayrıca Roma Andlaşması ile üye devlet işçilerine kayıtsız şartsız bir serbest dolaşma ve yerleşme hakkı tanınmamıştır. Üye devletlerin "kamu düzeni", "kamu güvenliği" ve "kamu sağlığı" nedeniyle getirebilecekleri sınırlamalar (m. 48/3) olabileceği gibi, kamu yönetimi hizmetlerinde de serbest dolaşım hakkı bu maddenin hükmü kapsamına alınmamıştır. (m. 48/4)

Uygulamada işçilerin Topluluk içinde serbest dolaşımı, Konsey'in 49. madde hükmüne göre, birbiri ardından çıkarttığı ve üye devletlerde dorudan uygulama niteliğine sahip üç tüzük ile üç dönemde gerçekleşmiştir.

1. Dönem: 1 Eylül 1961/ 30 Nisan 1964 kapsayan dönemdir. Bu dönem 16 Ağustos 1961 tarih ve 15/61 sayılı tüzükle düzenlenmiştir.

2. Dönem: 1 Mayıs 1964/ 8 Kasım 1968 tarihleri arasında kalan zamanı içerir. Konsey bu dönemi 25 Mart 1964 tarih ve 38/64 sayılı tüzükle daha detaylı olarak ele almıştır.

3. Dönem: Bu dönem 9 Kasım 1968 tarihinden sonraki dönemi kapsar ve bu dönemin kapsamı 15.10.1968 tarihli ve 16/268 sayılı tüzük ile bu tüzüğün uygulama yöntemlerini belirleyen 15.10.1968 tarih ve 68/360 sayılı yönergeyle belirlenmiştir⁽²⁹⁾.

(29) Tüzüğün Türkçe metni için bak. Aydınoğlu, sh. 98 vd. Üç tüzük hakkında geniş açıklamalar için bak. Tunçoğlu, sh. 26 vd; Günür, sh. 61-62; Baydar, sh. 8.

2- Avrupa Sosyal Şartında:

Sosyal şart esas itibariyle çalışanların ve korunmaya muhtaç diğer bireylerin sosyal haklarını ele almış ve ona göre hükümler getirmiştir. Ayrıca sosyal hakların kapsamını geniş tutarak akit devlet vatandaşları için diğer akit devlet ülkelerinde iş getirici işte çalışmayı bir sosyal hak olarak kabul etmiştir.

Şartın birinci bölümünün 18. ilkesinde bu konuyla ilgili şu hüküm getirilmiştir. "Herhangi bir akit tarafın vatandaşları, inandırıcı, ekonomik veya sosyal nedenlere dayalı kısıtlamalar saklı kalmak kaydıyla, diğer bir akit taraf ülkelerinde, o ülke vatandaşları ile eşit koşullar altında kazanç getirici herhangi bir merkezi işte çalışma hakkına sahiptir."

Şartın ikinci bölümünün 18. maddesinde bu ilkenin kapsamı açıklanmıştır. Bu madde hükmüne göre:

"Diğer akit taraf ülkesinde gelir getirici bir iş edinme hakkı,

Akit taraflar, öteki akit taraflardan herhangi birinin ülkesinde gelir getirici bir iş edinme hakkının etkin biçimde kullanılmasını sağlamak üzere;

1- Mevcut düzenlemeleri serbetçi bir anlayışla uygulamayı;

2- Yürürlükteki formaliteleri basitleştirmeyi ve çalışan yabancılar veya onları çalıştıranlar tarafından ödenen resim ve diğer harçları azaltmayı veya kaldırmayı;

3- Çalışan yabancıların istihdamını düzenleyen mevzuata tek tek veya topluca esneklik getirmeyi taahhüt ederler ve

4- Kendi uyruklarının diğer akit tarafların ülkesinde gelir getirici bir iş edinmek üzere ülkeden çıkış hakkını tanırler.

Bu hükümler ilk bakışta sosyal Avrupa Konseyi üyesi ülke vatandaşları için serbest dolaşım hakkını inandırıcı ekonomik ve sosyal nedenlere dayalı kısıtlamalar saklı kalmak kaydıyla- kabul ettiği sonucunu doğrular. Ancak şartın üçüncü bölümündeki akit tarafların taahhütlerini düzenleyen 20. maddenin 1. fıkrasının b ve a bendi incelendiğinde hiç de öyle olmadığı sonucu ile karşılaşılacaktır.

20. md. 1. fıkra 6. bendine göre: Akit taraflar ancak bu şartın II. Bölümünün 1,5,6,12,13,16, ve 19. maddelerinin en az beşiyle kendini bağlı saymayı; c bendine göre: Bir önceki bend uyarınca seçtiği maddelere ek olarak, kendisini bağlı saydığı toplam madde sayısı 10'dan veya numaralanmış fıkra sayısı 45'ten az olmamak koşuluyla, iş bu şartın II. Bölümünde yer alan maddelerden veya numaralanmış fıkralardan seçeceği kadroyla kendini bağlı saymayı taahhüt eder.

Bu hükümlerle de görüldüğü gibi Şartın serbest dolaşım ile ilgili hükmü mecburi kabul edilmesi gereken bir hüküm olmayıp, ancak akit tarafların ihtiyariyle seçebilecekleri zaman kendilerini bağlı sayarlarsa hüküm ifade edebilecektir.

Yine Sosyal Şart'ın serbest dolaşım ile ilgili düzenlemelerini içi boş uygulama imkanı olmayan bir hak haline getiren diğ er bir hüküm de, Sosyal Şart'a Ek'in ikinci maddesinde şu şekilde açıklanmıştır. Birinci bölümün 18. fıkra ile ikinci bölümün 18. maddesinin 1. fıkra işbu hükümler, akit tarafların ülkelerine giriş konusuyla ilgili değildir ve 13 Aralık 1955 tarihinde Paris'te imzalanan Avrupa İskan Sözleşmesi hükümlerine halel getirmez.

Bu açıklamalardan sonra Sosyal Şart'ın serbest dolaşım konusunda getirdiği düzenlemeler için şu sonuca varılabilir.

Sosyal Şart, serbest dolaşımı akit ülke vatandaşları için bir sosyal hak olarak kabul etmiştir. Ancak yine getirdiği hükümlerle bir sosyal hak olarak kabul ettiği serbest dolaşımın uygulanmasına imkan verecek düzenleme getirmediği gibi bilakis ortadan kaldırıcı hükümler getirmiştir.

KISALTMALAR

AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AT	: Avrupa Topluluğu
ATS	: Avrupa Tek Senedi
AGS	: Avrupa Sosyal Güvenlik Yasası
ASŞ	: Avrupa Sosyal Şartı
ATAD	: Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
C	: Cilt
m	: Madde
RG	: Resmi Gazete
sh	: Sayfa
S	: Sayı
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TOAİE	: Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
vd	: Ve devamı

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AYDINOĞLU, İ.H : Ortak Pazar Ülkelerinde Elemeği ve Türkiye, AET Çeşitli Hukuki Sorunlar Üzerine Konferanslar, İstanbul 1973.
- BAYDAROL, C : AET'de İşçilerin Serbest Dolaşımı Nasıl Sağlandı, İKV Yayını, İstanbul 1986.
- BLOMEYER, W(çev. Eyrenci, Ö) : AT İş Hukuku, AT Hukuku ve Türkiye'nin Uyum Semineri, İstanbul, 1989.
- ÇELİKEL, A : Ortak Pazarda Yabancıların Hukuki Durumu, AET Çeşitli Hukuki Sorunlar Üzerine Konferanslar, İstanbul, 1973.
- EKONOMİ, M : Türk İş Hukukununun AT İş Hukuku ile Uyum AT Hukuku ve Türkiye'nin Uyum Semineri, İstanbul, 1989.
- DOĞAN, İ : Türk Anayasa Düzeninin Avrupa Toplulukları Hukuk Düzeni İle Bütünleşmesi Sorunu, İstanbul, 1979.
- GÜNOĞUR, H : AET'de ve Türkiye Topluluk İlişkilerinde İşçilerin Serbest Dolaşımı, AT ve Türkiye, TOAİE Yayını, Ankara, 1987.

- NOMER, E/ESKİYURT, Ü : Avrupa Sözleşmeleri, C.I, İstanbul, 1975.
- REİSOĞLU, R : Ortak Pazar Hukuku, Ankara, 1973.
- SCHWATZ, I : Hukuki Uyum Yolu ile Tek Pazara Doğru, AT Hukuku ve Türkiye'nin Uyum Semineri, İstanbul, 1989.
- TUNÇAMAĞ, K : AET Andlaşması Açısından İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Sorunları, AET Çeşitli Hukuki Sorunlar Üzerine Konferanslar, İstanbul, 1973.
- YÜKSEL, A.S : Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin Ana Çizgileri, Birinci Avrupa Hukuku Haftası, İstanbul, 1979.
- YÜKSEL, A.S : Türkiye İlişkileri Açısından AET, Eskişehir, 1975.
- YÜKSEL, A.S : Sosyal Yönleri ile Avrupa Topluluğu TİSK Yayını Ankara, 1989.
- YÜKSEL, A.S : AT ve Türkiye-AT İlişkileri Semineri, TOBB Yayını, İstanbul 1988.
- YÜKSEL, A.S : Son Gelişmeler Karşısında Hukuki Açından Vize Sorunu, İstanbul, 1981.

TÜKETİCİ KREDİLERİ VE TÜRKİYEDEKİ BANKALARDA UYGULAMA

Evcan UZUNLAR¹

GİRİŞ

Teknolojik ve ekonomik alanda meydana gelen ilerlemeler, tüketicilerin hizmetine birçok mal ve hizmetlerin sunulmasını gerekli kılmıştır. Tüketiciler, bu mal ve hizmetleri tüketici kredisi ile elde ederler. Şöyleki, kişiler uzun yıllar para biriktirerek satınabildikleri herhangi bir mamulu tüketici kredisi ile hiç beklemeden elde edebilir, veya toplu nakit ihtiyaçlarını karşılayabilirler.

Son yıllarda, elektronik bankacılığın hizmete sunulması, kişileri para taşıma zahmetinden kurtaran kredi kartlarının uygulama alanına girmesine neden olmuş, böylece tüketici kredisinin bir başka hizmet türü başlamıştır.

Bankalar ve diğer finansman kurumları kişilerin nakit ihtiyaçlarını karşılamak için bir finansman kaynağı oluştururken, kendileride ödünç verdikleri naktin ticaretini yapmış olurlar. Bu arada imalatçıların mal ve hizmetlerinin satılması için bir pazar olanağı da yaratılmış olur. Böylece üretilen mal ve hizmetler, sağlanan tüketici kredileri ile daha rahatlıkla satılacak ve bu durumdan da kendileri kazanç temin edeceklerdir.

Türkiyede, tüketici kredileri 1988 yılından beri, bankalarda uygulanmaya başlamıştır. Bu krediler makul bir gelir düzeyi olan kişilerin (memur, işçi, esnaf) toplu nakit ihtiyacını karşılamak ve dayamlı malların satın alınmasına yönelik olarak verilmektedir. Tüketici kredilerinin Türkiye'de uygulanmaya konulması, imalatçıların satışlarının artmasına neden olmuştur. Diğer yandan; bankalar, geçmişte şüpheli duruma gelmiş alacaklarından kurtulmak için kredileri birçok kişilere vererek, riski dağıtmak istemişlerdir. Kişilerin maaş ve ücretleri, bankalar için bir kredi teminatı olarak görülmektedir. Bankalar kredilerini ücretli kesime vererek, hem alacaklarının tehlikeye düşmesini önlemişler, hem de birçok kişiye verilen kredilerden kazanç temin etmeye başlamışlardır.

Tüketici kredilerini genel olarak tanıttığımız bu çalışmada, ilk olarak tüketici kredilerinin önemi ve gelişmesinin nedenleri üzerinde durulmuştur. 2. bölümde tüketici kredisinin avantajları ve sakıncalarına yer verilmiştir. Ayrıca aynı bölümde; tüketici kredisini kullanmanın prensiplerine de yer verilmiştir. 3. bölümde tüketici kredilerinin sınıflandırılması ele alınmış, 4. bölümde faiz hesaplaması, tüketici kredi kurumları ve kredi değerlemesi anlatılmıştır. 5. bölümde ise, Türkiye'deki tüketici kredi uygulaması ele alınmıştır.